Kirjat

Tieteellisten julkaisujen vaikuttavuuden arviointi perustuu yleensä siihen, kuinka paljon niihin viitataan muissa julkaisuissa. Viittauksiin perustuva viittausvaikuttavuuden arviointi soveltuu hyvin aloille, joilla lehtiartikkeli on keskeisin julkaisumuoto. Näin on useimmiten luonnontieteellisillä aloilla. Sen sijaan humanistisissa ja yhteiskuntatieteissä tutkimustulokset julkaistaan usein kirjan muodossa. Kirjoihin ei voi soveltaa samassa määrin kvantitatiivisia viittausanalyysien menetelmiä kuin lehtiartikkeleihin. Tämä johtuu muun muassa siitä, että kirjojen kattavuus tietokannoissa on artikkeleita alhaisempi.

Miten kirjoja analysoidaan

Määrälliset arviointimenetelmät

Kirjojen vaikuttavuutta voidaan arvioida teosten saamien viittausten avulla. Esimerkiksi Web of Science ja Scopus indeksoivat kirjoja sekä teoksen että toimitettujen kirjojen artikkelien tasolla. Edellä mainittujen tietokantojen kirjojen indeksointipolitiikasta löytyy lisätietoa tietokantojen kotisivuilta. Lue lisää Web of Science -tietokannan kirjojen indeksointipolitiikasta tai Scopus-tietokannan kirjojen indeksointipolitiikasta.

Kirjojen viitetietojen kattavuus ei edellämainituissa tietokannoissa ei kuitenkaan ole korkea johtuen mm. siitä, että näissä tietokannoissa korostuu luonnontieteellinen aineisto ja kirjoja taas julkaistaan erityisesti humanistisilla ja yhteiskunnallisilla aloilla.

Kirjoja voi etsiä myös Google Scholar -tietokannasta, josta löytyvät muun ohessa Google Books -palvelun kirjat. Myös Dimensions -palvelusta löytyy kirjojen saamia viittauksia.

Kirjojen vaikuttavuutta voi tutkia niin ikään tarkastelemalla niiden saamaa näkyvyyttä ja huomiota sosiaalisessa mediassa ja yhteisöpalveluissa; tätä varten on olemassa altmetriikan välineitä.

Muita välineitä kirjojen arviointiin

Kirjojen saamia viittauksia ja kirja-arvosteluja voi hakea Web of Science-tietokannasta ja Google Scholarista, samoin kuin korkeakoulujen omista kirjastotietokannoista.

Kokotekstikirjoja sisältävät tietokannat kuten Google Books ja Project Gutenberg mahdollistavat haun koko kirjan sisällöstä, myös lähdeluettelosta; tämä monipuolistaa viittaustietojen hakemista. Kustantajien kohdalla voi olla hyödyllistä tutkia esimerkiksi yliopistokustantajien listaa.

Vertaisarvioinnin osoittamiseksi on kehitetty erilaisia tunnuksia. GPRC-leima (Guaranteed Peer Reviewed Content) takaa, että kirjan vertaisarvioinnissa on käytetty kansainvälisiä akateemisia standardeja. Tieteellisten seurain valtuuskunta on kehittänyt oman tunnuksensa vertaisarvioidulle kotimaisille tiedejulkaisulle.

Monografioiden ja kokoomateosten JUFO-taso

Julkaisufoorumissa on luokiteltuna noin 3700 kansallista ja kansainvälistä kustantajaa. Tämän avulla pyritään huomioimaan tieteenalojen erilaiset julkaisukulttuurit ja -käytännöt; esimerkiksi humanistien ja yhteiskuntatieteilijöiden julkaisutuotannosta merkittävä osa on tieteellisiä kokoomateosartikkeleita ja monografioita. Koska Julkaisufoorumissa ei ole katsottu mielekkääksi listata ja arvioida tuhansia ulkomaisia kirjasarjoja, kirjakustantajalle on annettu tasoluokka. Sen sijaan kotimaiset tieteelliset kirjasarjat on luokiteltu, ja suomalaisen kustantamon julkaisemat kirjat saavat tasoluokan ensisijaisesti sarjan perusteella.

Kokooma- tai erillisteoksen Julkaisufoorumi-luokka tarkistetaan aina ensisijaisesti julkaisuun merkityn ISSN-tunnuksen perusteella. Kanavaa tarkistettaessa kannattaa huomioida, ettei kirjasarjaa välttämättä vielä ole arvioitu Julkaisufoorumissa. Jos julkaisu ei ole ilmestynyt ISSN-tunnuksella varustetussa kirjasarjassa (toisin sanoen ISSN-tunnusta ei ole olemassa), tasoluokka tarkistetaan kustantajan perusteella. Kustantajan nimimuodon voi tarkistaa julkaisun nimiölehdeltä. Jos julkaisussa mainitaan sekä emoyhtiö että sen alaisuudessa toimivan kirjakustantajan (imprint) nimi, tasoluokka määritetään imprintin nimen perusteella (esim. Academic Press on Elsevierin imprint). Kustantajaa voi myös hakea kirjan ISBN-juuren (tunnuksen kolme ensimmäistä osaa, esim. 978-951-222) perusteella. Jos ISBN-tunnusta ei löydy tietokannasta tai sama ISBN-juuri esiintyy useamman kirjakustantajan kohdalla, määritetään tarkoitettu kanava kustantajanimen perusteella.”

Kirjojen vaikuttavuuden vastuullinen analysointi

Kirjojen vaikuttavuuden arviointiin liittyy monia haasteita. Vastuullisessa arvioinnissa onkin syytä pitää mielessä kirjojen erityisluonne.

Tieteellisten julkaisujen vaikuttavuutta voidaan usein arvioida niiden viittausvaikuttavuuden kautta. Tieteelliset kirjat voivat kuitenkin usein olla hyvinkin vaikuttavia myös suorien viittausten ulkopuolella. Kirjoja esimerkiksi käytetään laajasti opetuksessa ja etenkin opinnäytteissä. Kirjoja myös luetaan laajemmin myös tutkimusmaailman ulkopuolella. Kirjoilla voikin olla merkittävää vaikuttavuutta pitkään sen jälkeen, kun niihin ei enää aktiivisesti viitata.

Kirjojen viittausvaikuttavuuden arviointi on haasteellista. Kansainvälisissä tietokannoissa tieteellisiä kirjoja on niukasti. Kun tietokantojen kattavuus on heikkoa, yksittäisillä viittauksilla voi olla hyvin suuri merkitys. Satunnaisuudet voivatkin merkittävästi vääristää kirjojen viittausvaikuttavuutta.

Google Scholarista kirjoja löytyy maksullisia tietokantoja kattavammin, mutta sen indeksointipolitiikka ei ole avointa. Ei siis ole selvää millä perusteella julkaisuja Scholariin indeksoidaan. Google Scholar ei myöskään huomioi tutkimusalojen välisiä eroja ja viittausprofiileja. Scholarissa löytyykin hyvin kirjojen saamia viittauksia, mutta niiden merkitystä on vaikea arvioida.

Kirjoissa aiheita käsitellään usein paljon laajemmin kuin yksittäisissä artikkeleissa. Kirjoihin viitataankin eri tavoin kuin artikkeleihin ja niihin kohdistuvat viittaukset käsittelevät usein kokonaista aihealuetta yksittäisten huomioiden sijaan. Toisaalta yksittäiset artikkelit voivat viitata kirjaan monessa kohdassa, mutta nämä lasketaan tietokannoissa vain yhdeksi viittaukseksi.

Siinä missä artikkeleista löytyy yleensä yksi selkeä viimeinen versio (poikkeuksena esimerkiksi arXiv, jossa artikkeleista voi olla useampia ja päivittyviä versioita), tieteellisillä kirjoilla voi olla eri painoksia ja käännöksiä. Etenkin vanhempien teosten kohdalla tieteellinen viittaus kohdistuu yleensä uudempaan painokseen tai käännökseen. Näiden viittausten vaikutuksen arviointi ei ole suoraviivaista.